

PROJEKAT

PODRŠKA PRAVOSUĐU BIH: OBRAZOVANJE UČENIKA I KOMUNIKACIJA SA LOKALNIM ZAJEDNICAMA

Ovaj vodič je objavljen uz podršku američkog naroda preko Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Autori publikacije su odgovorni za njen sadržaj i stavovi koji su u njemu izneseni ne odražavaju stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

*Predavanje u Osnovnoj školi
Vuk Stefanović Karadžić u Trebinju*

PRAVNO OBRAZOVANJE JAVNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI – KAKO SU REALIZIRANI PRVI PILOT PROGRAMI U OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA?

Fondacija Mediacentar je tokom 2011. godine, u saradnji s Mrežom pravde i USAID-ovim Projektom razvoja sektora pravosuđa, inicirala nekoliko pilot aktivnosti kojima bi se pravosudnim organima u Bosni i Hercegovini predstavio koncept tzv. pravnog obrazovanja javnosti (engl. *Public Legal Education*) kao jedna od mogućih strategija za povećanje povjerenja građana u pravosuđe i vladavinu zakona u našoj zemlji.

Pravno obrazovanje javnosti ima za cilj pomoći građanima da bolje razumiju i upoznaju pravosudni sistem, da pravovremeno prepoznaju pravne probleme s kojima se suočavaju, da znaju kada i gdje potražiti stručnu pravnu pomoć, što na kraju rezultira osnaženim pojedincima i zajednicama koji, poznavajući pravne temelje u svom društvu, mogu aktivnije i uspješnije participirati u demokratskim procesima. Niz je aktivnosti koje se mogu implementirati u okviru pravnog obrazovanja javnosti i suštinski samo je pitanje kreativnosti i mašte kako ih osmisliti i kako ih implementirati. Različite aktivnosti – od organiziranja posjeta grupa građana sudovima i suđenjima, preko programa namijenjenih djeci u osnovnim i srednjim školama, pa sve do učešća sudija, tužilaca i advokata u javnim debatama o aktuelnim društvenim i pravnim pitanjima – doprinose povećanju razumijevanja, znanja i svijesti građana o vladavini zakona i pravosuđa.

U saradnji sa udruženjima sudija i tužilaca koja djeluju u Bosni i Hercegovini, Mediacentar je pilotirao programe pravnog obrazovanja javnosti koji su namijenjeni djeci i omladini, odnosno učenicima osnovnih i srednjih škola. Sudije i tužioci su tokom maja i juna 2011. godine gostovali u školama u šest bosanskohercegovačkih gradova, gdje su održali deset predavanja u osnovnim školama, dok je u Srednjoj trgovačkoj školi u Sarajevu i Gimnaziji u Prnjavoru održan niz pripremnih radionica kao i simulirana suđenja.

Ovaj izvještaj ima za cilj da ukratko predoči sve što je urađeno u proteklim mjesecima i da podijeli iskustva koja smo stekli radeći na ovim aktivnostima. Želja nam je da se programi pravnog obrazovanja namijenjeni djeci i omladini prošire širom Bosne i Hercegovine. Sudije i tužioci koji su učestvovali u pilot programima napravili su velik prvi korak, ali su i dalje spremni da nastave raditi na obrazovanju mladih o pravu i pravdi. U narednom periodu možemo se nadati da će se još veći broj sudija i tužilaca pridružiti ovom programu ili da će pokrenuti zasebne inicijative.

GOSTOVANJA SUDIJA U OSNOVNIM ŠKOLAMA

The Public Legal Education Association iz Saskatchewan (Kanada) u svojim materijalima za osnovne škole ističe da pravno obrazovanje javnosti preispituje: odnose između zakona, s jedne strane, i osnovnih ljudskih vrijednosti i društvenih ciljeva, s druge strane; prirodu i značaj vladavine zakona za demokratsko društvo; ulogu koju zakoni igraju u porodici, školi, zajednici i državi; ulogu, obaveze i odgovornosti građana u primjeni, stvaranju i izmjeni zakona¹.

Radna grupa od deset sudija koja je radila na razvoju predavanja za učenike u osnovnim školama u Bosni i Hercegovini definirala je teme predavanja u skladu sa ovakvim smjernicama i ciljevima pravnog obrazovanja učenika, te su predavanja uključila pitanja kao što su osnove pravosudnog sistema u Bosni i Hercegovini i značaj vladavine zakona za društvo (npr. stubovi vlasti, organizacija sudova u Bosni i Hercegovini itd.), kako zakoni reguliraju, utječu ili mogu utjecati na život djece/maloljetnika (npr. problem nasilja u školi i zakonski okvir koji tretira ovaj problem).

Radna grupa odlučila je da svaki sudija samostalno bira temu u okviru ovih općih smjernica i u skladu sa svojim profesionalnim iskustvom, ali da se struktura svih predavanja zajednički utvrdi, te da se tokom razvoja predavanja timski radi na evaluacijama osmišljenih koncepata i ideja. Cjelokupan je proces omogućio i vodio Mediacentar.

Ključne smjernice za koncipiranje svih predavanja bile su:

- poticati interakciju i diskusiju unutar razreda i izbjegavati *ex cathedra* pristup,
- uloga sudije i/ili tužioca bliža je ulozi facilitatora diskusije nego predavača,
- interaktivne/grupne vježbe i diskusije moraju biti dio predavanja jer su ključne za dinamiku rada u učionicama,
- jezik predavanja mora biti prilagođen uzrastu učenika, te korištenje stručne pravne terminologije treba izbjegavati koliko god je moguće, odnosno, sve manje poznate termine neophodno je pojasniti.

Također, radna je grupa definirala scenarij predavanja koji su svi članovi koristili pri koncipiranju svojih pojedinačnih izlaganja, a za sva predavanja kreiran je i uzorak za prezentacije u Power Point programu. Svako predavanje započinjalo je kratkim predstavljanjem sudije, nakon čega se odmah prelazilo na vježbu, odnosno grupnu raspravu, što je imalo za cilj da od samog početka aktivno uključi učenike u temu predavanja. Kratko izlaganje i odgovori na pitanja učenika planirani su tako da traju koliko i sama vježba, čime se dodatno stavio naglasak na potrebu interaktivnog pristupa ovim predavanjima. Kao svojevrsni mehanizmi za evaluaciju predavanja, razvijeni su upitnici/kvizovi znanja, koje su na kraju izlaganja popunjavali svi učenici.

U nastavku slijede primjeri koji bi mogli biti od pomoći svima onima koji u budućnosti žele organizirati edukativne aktivnosti u osnovnim školama.

„Bilo je odlično. Nikada prije nam nije dolazio sudija u školu.” – učenica šestog razreda, Prnjavor

„Bilo je super. Volio bih i da smo 'glumili' sud” – učenik sedmog razreda, Trebinje

¹ Elementary Justice: a Teacher's Guide for Grades 4 and 5 (dostupno na: <http://docs.plea.org/pdf/Elementary%20Justice%20-%20Grades%204-5.pdf>)

SCENARIJ PREDAVANJA

PRIMJER VJEŽBE - SLUČAJ ZA RAD U GRUPAMA:

1. Zamislite da ste dovedeni u sudnicu i da nemate pojma o tome zašto su vas doveli.
2. Čita vam se optužnica i shvatite da ste optuženi za djelo za koje znate da ranije nije bilo krivično djelo, a i da nije utvrđeno ni sadašnjim zakonom kao krivično djelo.
3. Niko vam ne odgovara na pitanja, ne dozvoljava vam se da imate branioca.
4. Kad počnu ispitivati svjedoke, neki od njih govore na jeziku koji vi ne razumijete, a ne dozvoljava vam se da imate prevodioca.
5. U nastavku, saznajete da je to već druga rasprava i da je već jedna održana bez vašeg prisustva.
6. Ne dozvoljava vam se da predložite svjedoke koji će potvrditi da u to vrijeme niste ni bili na mjestu na kojem se odigrala ta radnja.

Predavanje u Osnovnoj školi Vuk Stefanović Karadžić u Trebinju

Predavanje u Osnovnoj školi Jovan Dučić u Bijeljini

PRIMJER korištenog materijala

PRIMJER PREDAVANJA:

Pravosuđe u BiH

Amir Kapetanović
sudija Osnovnog suda u Banjoj Luci

Vlast

- zakodavna
- izvršna
- sudska

Ustav

↓

Zakon

↓

Podzakonski akti

Nadležnost sudske vlasti

Sprovodi ustave, zakone i podzakonske akte

Koji sudovi postoje u BiH?

Ustavni sud BiH

Ustavni sud RS

Ustavni sud FBiH

Sud BiH

Vrhovni sud FBiH

Kantonalni Osnovni sudovi

Opštinski osnovni sudovi

Kako su organizovani osnovni sudovi u RS?

Odjeljenja:

- krivično
- parnično
- vanparnično
- izvršno
- prekršajno

Krivično odjeljenje je nadležno da u prvom stepenu sudi:

- Za krivična djela za koja je kao glavna kazna zakonom propisana novčana kazna ili kazna zatvora
- U svim krivičnim djelima protiv maloljetnika

Parnično odjeljenje je nadležno da u prvom stepenu sudi:

- U svim građanskim sporovima (uvrženje vlasništva, drugih prava, naknade štete, dugovi)

Vanparnično odjeljenje je nadležno da u prvom stepenu sudi:

- U vanparničnom postupku (stičba vlasništva, uređenje međa, ostavinski postupak)

Izvršno odjeljenje je nadležno da u prvom stepenu sudi:

- De provodi izvršni postupek, odnosno da provodi pravosnažne odluke gore navedenih odjeljenja

Prekršajno odjeljenje je nadležno:

- U svim prekršajnim predmetima
- Da odlučuje o zahtjevima za ponovljanje prekršajnog postupka (saobraćajni prekršaji, narušavanje javnog reda i mira i sl.)

Kako postati sudija?

- Završen pravni fakultet
- Položen pravosudni ispit (minimum tri godine radnog iskustva poslije pravosudnog ispita)
- Imenovanje na funkciju sudije osnovnog/općinskog suda

Sudije i tužioc su osobe koje se odlikuju profesionalnom nepriistrasnošću, visokim moralnim kvalitetama i dokazanim stručnim sposobnostima, te imaju odgovarajuću obuku i stručnu spremu.

Način imenovanja sudija:

Sudije imenuje Visoko sudski savjet/vijeće BiH (VSTV)

15 članova savjeta, a među njima su:

- Sudije predstavnici svih sudova u BiH
- Tužioc predstavnik svih tužilaštava u BiH
- Advokati predstavnici svih advokatskih komora u BiH
- Predstavnici zakonodavne i izvršne vlasti u BiH

„Jako mi se dopao ovaj projekat, najviše zbog toga što smo imali priliku da radimo direktno sa tužiteljicama i sutkinjom. Takva prilika se učenicima zasita rijetko pruža. Smatram projekat veoma poučnim” – učesnica simuliranog suđenja iz Sarajeva

Tužba

Suđenje

Prekršajno odjeljenje

Žalba

Suđenje u vješto

Prekršajno odjeljenje

Maksimalni pravni lijek

Suđenje

Odluka po materijalnom pravnom lijeku

POSTAVITE PITANJE!

PRIMJER KVIZA ZNANJA:

ZAOKRUŽI TAČAN ODGOVOR(E)

1. Učenik ne uči , ne pohađa nastavu , bježi iz škole , odao se skitnji; koga obavijestiti? (zaokruži odgovor)

- a) Školskog pedagoga
- b) Roditelje
- c) Školskog pedagoga i roditelje

2. Učenik se odao prosijačenju; koga obavijestiti? (zaokruži odgovor)

- a) Školskog pedagoga
- b) Roditelje
- d) Centar za socijalni rad
- c) Školskog pedagoga , roditelje i Centar za socijalni rad

3. Učenik se odao uživanju droga; koga obavijestiti? (zaokruži odgovor)

- a) Policiju
- b) Školskog pedagoga
- c) Roditelje
- e) Centar za socijalni rad
- d) Školskog pedagoga , roditelje , Centar za socijalni rad i policiju

4. Da li je učenik koji se ponaša kao je već u prethodna tri slučaja navedeno krivično odgovoran i može li mu se izreći kazna pred sudom

- a) Da
- b) Ne

5. Da li sud može takvog učenika uputiti u vaspitnu ustanovu

- a) Da
- b) Ne

6. Da li se roditelji učenika mogu smatrati krivima za učenikovo ponašanje?

- a) Ne
- b) Da

7. Da li si na današnjem predavanju čula/čuo nešto novo?

Da Ne

8. Ako jesi, koliko je od onoga što ste čuli na današnjem predavanju bilo novo za tebe?

Manje od pola Pola Više od pola

Hvala 😊

PRIMJER
korištenog
materijala

„Svidio mi se projekat, najviše jer nam je omogućio da vidimo iz prve ruke kako sudski proces izgleda, kokva je uloga sudija i tužilaca. Volio bih kada bi ovih projekata bilo više, uvijek bih se odazvao pozivu na učešće” – učesnik simuliranog suđenja, Prnjavor

„Bilo je jako interesantno. Do sada sam mogla samo na filmovima da gledam šta rade tužioci i sudije. Mislim da su učenici bili sjajni danas” – izjava učenice iz Prnjavora koja je gledala simulaciju

ODRŽAVANJE SIMULIRANIH SUĐENJA U SREDNJIM ŠKOLAMA

Simulacije suđenja vrlo su popularne u programima obrazovanja javnosti jer omogućavaju da se na iznimno zanimljiv i interaktivan način javnost, pogotovo mladi, upoznaju s načinima funkcioniranja pravosuđa. Simulirana suđenja omogućavaju učenje „iz prve ruke”: kroz rekonstrukciju „dramatične” svakodnevnice sudnica, učenici savladavaju osnovna pravila i principe vođenja sudskih procesa. Oni ustvari saznaju kako funkcionira pravosuđe i koji to mehanizmi stoje iza suđenja iz oblasti krivičnog, međunarodnog ili nekog drugog prava.

The Alberta Debate and Speech Association (Kanada) naglašava da učestvovanje u simuliranim suđenjima kod učenika razvija određenu vrstu stavova, znanja i vještina, i to:

- Učešće u simuliranom suđenju doprinosi formiranju stavova: o sudovima i suđenjima kao sredstvima pravde i pravičnosti, o pravnim procesima i mehanizmima kojima se rješavaju nesporazumi i konflikti, o onome što utječe na sudove da donesu odluku o krivici, nevinosti, kazni.
- Učešće u simuliranom suđenju doprinosi: povećanju znanja o uposlenicima pravosudnih institucija i njihovim ulogama u suđenjima, usvajanju novih znanja iz neke od oblasti zakona (krivično, međunarodno, porodično pravo itd.) i o formalnostima i fizičkom okruženju jedne sudnice.
- Na kraju, simulirana suđenja doprinose razvoju različitih vještina kod učenika kao što su prezentiranje i javni nastupi, formuliranje pitanja, kritička analiza, donošenje odluka itd.

Radna grupa sudija i tužilaca koja je razvila pilot programe simuliranih suđenja za srednje škole u Sarajevu i Prnjavoru postavila je nekoliko ciljeva koje ove vježbe treba da ostvare:

- upoznati učenike sa ulogom nepristrasnog i nezavisnog pravosuđa u zaštiti prava pojedinaca,
- upoznati učenike s tokom procesa krivičnog postupka pred sudovima u Bosni i Hercegovini,
- potaknuti učenike na timski rad i kritičko razmišljanje kroz proces pripreme simuliranog suđenja,
- pomoći učenicima da poboljšaju vještine govorništva i javnog nastupa, ali i vještine slušanja i postavljanja pitanja,
- na primjeru slučaja koji se procesuirao pokazati učenicima kako ozbiljne i dugoročne posljedice može imati nasilno ponašanje i nepoštivanje zakona.

Za potrebe simuliranih suđenja izrađen je Pravilnik simuliranog suđenja,² koji definiira uloge učesnika suđenja, pravila i slijed suđenja. Pravilnik je razrađen posebno za svako simulirano suđenje, a nacrt Pravilnika (Prilog 1, strana 17) je priložen na kraju ovog izvještaja.

Pored Pravilnika, sudije i tužioci su za svaku školu napravili dodatni set materijala koji su sudski dokumenti na kojima se temelji slučaj. Ovi su materijali napravljeni na osnovu stvarnih sudskih slučajeva i dokumentacije i oni sadrže: izjave o činjenicama, optužnicu, izjave svjedoka, dokaze, policijski zapisnik itd.

„Ovo je za mene bilo jedno od najkonstruktivnijih iskustava; mnogo smo naučili. Nadam se da ćemo imati priliku da ponovo učestvujemo u suđenju, barem da posjetimo pravo suđenje” – izjava učesnika simuliranog suđenja u Sarajevu

Simulacije suđenja u Prnjavoru i Sarajevu

² Ovaj je materijal napravljen po uzoru na pravilnik East West Management Instituta „ICC Mock Trial Competition”.

PRIMJER korištenog materijala

SIMULACIJA SUĐENJA: OPIS DOGAĐAJA I DISPOZITIV OPTUŽNICE

UČESNICI

A) Počinioci djela:

1. Mario Klinc
2. Izidor Filipović
3. Malodobni F. S.

B) Oštećeni:

1. Darijo Bjelous

C) Svjedoci Tužilaštva:

1. Oštećeni
2. Vlasnik kafića
3. Radnik obezbjeđenja
4. Vještak

D) Svjedoci Odbrane:

1. Malodobni F. S.
2. Gost u kafiću I
3. Gost u kafiću II

DOGAĐAJ

Dana 01. 01. 2009. godine, oko 04.00 sata, u ugostiteljskom objektu „Palma”, bez ikakvog povoda i razloga, prišli su oštećenom Dariju Bjelousu, koji je stajao za šankom sa djevojkom, malodobnom A. B., te ga verbalno i fizički napali, tako što je optuženi Mario Klinc prvo vikao oštećenom da je „kreten, seljačina i umobolan”, zatim ga je vukao za košulju i kosu, a onda ga je dva puta udario stisnutom pesnicom u predjelu glave, od kog udarca se oštećeni zateturio i pošao da pada, ali ga je dočekaio optuženi Izidor Filipović, koji ga je uhvatio za kragu košulje, unio mu se u lice i vikao da je „šonjo”, opsovao mu majku i pitao ga gdje mu je djevojka, zavrnuo mu ruku na leđa i pozvao malodobnog F. S., koji je stajao iza njega. Tada je malodobni F. S. prišao oštećenom i, dok ga je Izidor držao, više puta mu zadao zatvorenim šakama udarac po glavi i tijelu, od kojih udaraca su oštećenom nanesene tjelesne povrede u vidu preloma nosne kosti bez dislokacije i više ogrebotina po licu. Za to vrijeme, dok je optuženi Izidor držao oštećenog, a malodobni F. S. zadavao mu udarce, optuženi Mario je odgurivao ostale goste u navedenom ugostiteljskom objektu, sprečavajući ih da priđu oštećenom i spriječe dalji sukob, sve dok dva radnika obezbjeđenja nisu prišla optuženim Izidoru i Mariju, odvojili ih od oštećenog i izgurili van iz objekta, gdje su već stigli policajci PS Prnjavor, a malodobni F. S. je ostao u objektu, gdje je na podu ispod stola uočio mobilni telefon, koji je ispao iz džepa oštećenom. Malodobni F.S. stavio ga je u džep i polako, na zadnja vrata ugostiteljskog objekta, udaljio se u nepoznatom pravcu.

Dakle, optuženi su teškim vrijeđanjem, grubim zlostavljanjem i vršenjem nasilja na jednom licu, kojem su nanesene tjelesne povrede, prouzrokovali znatno uznemirenje i strah kod građana i ugrozili sigurnost drugog,

čime su počinili krivično djelo nasilničkog ponašanja iz čl. 385/II u vezi sa stavom I istog člana Krivičnog zakona RS-a.

PRIMJER IZJAVE SVJEDOKA:

IZJAVA „C” – OBEZBJEĐENJE U KAFIĆU

Dana 01. 01. 2009. godine radio sam u kafiću „Palma” kao obezbjeđenje lokala. Negdje oko 4 sata ujutro, kada su se gosti već počeli razilaziti, izašao sam na trenutak ispred lokala „Palma” kada mi je prišao konobar i rekao mi da je u kafiću došlo do neke gužve. Odmah sam ušao u lokal i vidio sam da kod šanka jedan dečko koga znam iz viđenja i koji se zove Izidor drži jednog gosta koji je stajao za šankom s djevojkom a koga ne poznajem, zavrnuo mu ruku, dok drugi momak, Filip, šakama udara tog dječaka koga Izidor drži. Pored njih je Mario Klinc, koga znam od ranije kao dječaka koji je sklon tučama jer je pravio probleme i u našem kafiću, Mario se gura s vlasnikom kafića (svjedok „B”) i sa još dva gosta... i ne dozvoljava im da priđu Izidoru i Filipu i da pomognu oštećenom, koga ovi maltretiraju. Vidim i ostale goste koji se približavaju da vide šta se događa, a kojih u kafiću ima oko petnaestak. Prilazi mi moj kolega s kojim radim na obezbjeđenju, nas dvojica ulazimo u masu, ja prilazim Mariju Klincu, savladavam ga i izvodim ga iz kafića, a moj kolega savladava Izidora Filipovića i izvodi ga van, pred ulazna vrata, gdje su već pristigli policajci kojima predajemo momke. Ne obraćam posebnu pažnju na Filipa..., koji nestaje u masi, i ja ga te večeri više nisam vidio.

Potpis svjedoka: _____

Na navedene okolnosti nemam više ništa da izjavim.

Da li imate primjedaba na zapisnik? Nemam.

Hoćete li potpisati zapisnik? Potpisat ću.

Prikupljanje izjave, odnosno ispitivanje je završeno u 13.00 sati.

Svjedok

Zapisničar

Ovlašteno službeno lice

PRIMJER
korištenog
materijala

SLUŽBENA ZABILJEŠKA

POLICIJSKA UPRAVA

Broj: 17/09

Datum: 01. 01. 2009.

SLUŽBENA ZABILJEŠKA

Sačinjena u prostorijama Policijske stanice

Dana 01. 01. 2009. u 04.15. upućen sam od strane šefa smjene u kafić "Palma" u Prnjavoru, gdje je oko 04.00 sata došlo do narušavanja javnog reda i mira napadom od strane Marija Klinca i Izidora Filipovića i malodobnog F. S. na taj način što su u više navrata Darija Bjelousa udarali zatvorenim šakama po licu i tijelu nanoseći navedenom vidne povrede.

Dolaskom na lice mjesta, na samom ulazu u objekat zatekao sam pripadnike obezbjeđenja lokala kako iz objekta izvode Marija Klinca i Izidora Filipovića. Darija Bjelousa zatekao sam u objektu s vidljivim povredama u predjelu glave, te sam ga uputio u dom zdravlja radi ukazivanja ljekarske pomoći i vađenja ozljedne liste, dok malodobnog F. S. nisam zatekao.

U narednim službama slijedi i dalji rad na utvrđivanju činjeničnog stanja i podnošenju krivičnih prijava.

Zabilješku sačinio

ZAPISNIK O UVIĐAJU

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SARAJEVO
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
KANTONA SARAJEVO
Broj: 10/08
Sarajevo, 20. 12. 2008. godine

ZAPISNIK O UVIĐAJU

Sačinjen dana 20. 12. 2008. godine, u službenim prostorijama MUP-a KS-a povodom izvršenog krivičnog djela ubistva u pokušaju počinjenog na štetu oštećenog X u ul. Zmaja od Bosne broj 14, općina Novo Sarajevo.

Dana 20. 12. 2008. godine, oko 00.40 sati, PU Novo Sarajevo je obaviještena, od strane operativnog dežurnog MUP-a KS-a, da je došlo do tuče, a potom i ranjavanja lica X od strane Nike Nikića u ul. Zmaja od Bosne broj 14, Sarajevo.

O navedenom krivičnom djelu obaviješten je dežurni tužilac Kantonalnog tužilaštva Sarajevo, koji je izašao na lice mjesta i rukovodio uviđajem, a radi vršenja uviđaja na lice mjesta izašli su i:

- ovlaštene službene osobe MUP-a KS-a,
- dežurni krim tehničar MUP-a KS-a.

Lice mjesta do dolaska uviđajne ekipe bilo je osigurano od strane službenika policije Novo Sarajevo.

Uviđaj počeo dana 20. 12. 2008. godine oko 01.00 sati.

Dolaskom na lice mjesta konstatirano je da je na asfaltnoj podlozi pronađena crvena materija koja asocira na krv, te komadi stakla rasuti po asfaltu. Drugih tragova nije bilo.

Izvršen je pretres lica Nike Nikića, te je kod istog prilikom pretresanja pronađen jedan nož sa crnom PVC drškom dužine 13 cm, sječiva dužine 20 cm, koji je uz Potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta oduzet od istog. Radnici krim tehnike MUP-a KS-a su izvršili fotografiranje lica mjesta, a izuzeti crveni trag dostavljen je na vještačenje Odjeljenju za forenziku MUP-a KS-a.

Uviđaj završen dana 20. 12. 2008. godine oko 02.00 sati.

Zapisnik sačinio

XXXX

„Mislim da je bilo fenomenalno, mladi su pokazali da uz malo pomoći i podrške mogu napraviti sjajan rezultat. Mislim da je ovo sjajan način da gimnazijalci odaberu svoj put ka daljem obrazovanju i usmjerenju” – učesnica simuliranog suđenja, Prnjavor

Učenci koji su učestvovali u simulaciji suđenja bili su podijeljeni u dvije grupe: Tužilaštvo (grupa sačinjena od tužioca, pomoćnih tužilaca i svjedoka Tužilaštva) i Odbrana (grupa sačinjena od advokata/branioca, pomoćnika branioca i svjedoka Odbrane).

Obje su grupe radile s najmanje jednim sudijom/tužiocem na pripremi svog slučaja, a pripreme za suđenje organizirane su tokom nastave i u formi interaktivnih radionica. U Prnjavoru je, na inicijativu predsjednice Osnovnog suda Prnjavor Nade Živković, jedna od pripremnih radionica organizirana u sudnici Osnovnog suda. Na pripremnim radionicama naglasak je stavljen na upoznavanje učenika s tokom sudskog procesa i, konkretno, na „uvježbavanje” uloga u simuliranom suđenju. Uz pomoć pravnih eksperata, učenici su vježbali proces ispitivanja svjedoka, izlaganje optužnice i završnih riječi. Učenicima je bila posebno korisna pomoć sudija i tužilaca pri koncipiranju pitanja za svjedoke, te pomoć i sugestije pravnih eksperata pri unakrsnom ispitivanju svjedoka. Za pripremu simuliranog suđenja potrebne su najmanje dvije radne sesije s đacima, a poželjno je u same radionice uključiti i nastavno osoblje kada za to postoji interes.

Sva su suđenja izvedena pred približno 70 učenika i nastavnika. Suđenjima su predsjedavale sudije, a ostale uloge u sudnici (npr. sudske policije, zapisničara itd.) igrali su učenici škole.

Snimci simulacija suđenja dostupni su u Mediacentru Sarajevo.

Srednjoškolska simulacija suđenja u Sarajevu

UČESNICI PILOT PROGRAMA PRAVNOG OBRAZOVANJA JAVNOSTI

Uspjeh projekta ne bi bio moguć bez profesionalnih udruženja sudija i tužilaca, koja su odigrala ključnu ulogu u informiranju svojih članova o pokrenutoj inicijativi.

Ukupno 20 sudija i tužilaca iz Bosne i Hercegovine učestvovalo je u aktivnostima projekta. Svi oni uložili su dosta svog ličnog vremena i puno truda da programi budu zanimljivi, da pruže učenicima nešto novo i da budu uspješno završeni. Svi oni rado će podijeliti svoja iskustva sa svima onima koje ovakvi programi zanimaju i koji bi htjeli poduzeti slične inicijative u svojim sudovima, tužilaštvima, osnovnim ili srednjim školama, nevladinim organizacijama ili drugima koji su aktivni u sektoru pravosuđa.

Mediacentar Sarajevo zahvaljuje svima koji su izdvojili svoje dragocjeno vrijeme i posvetili se ovom projektu te tako doprinijeli njegovoj uspješnoj implementaciji. Posebno zahvaljujemo Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske, koje je podržalo projekat, te nastavnom osoblju u školama koje su ugostile predavanja i simulacije suđenja.

Mediacentar Sarajevo, koji je osmislio i vodio cijeli program, također će nastaviti raditi na razvoju programa pravnog obrazovanja javnosti. Svi materijali proizašli iz dosadašnjih aktivnosti dostupni su na web-stranici Mreže pravde (www.mrezapravde.ba) i u Mediacentru.

Kontakt podaci Mediacentra:

Mediacentar Sarajevo
Tel./fax: 033/715-840
Kolodvorska 3
71000 Sarajevo, BiH
kontakt@media.ba

Cjelokupan program realiziran je u saradnji s profesionalnim pravosudnim udruženjima i uz finansijsku podršku USAID JSDP II.

*Srednjoškolska simulacija
suđenja u Prnjavoru*

PRILOG 1

PRAVILA, ULOGE I SLIJED SIMULIRANOG SUĐENJA

*Ovaj je materijal napravljen po uzoru na
pravilnik East West Management Instituta
„ICC Mock Trial Competition“.*

Fondacija Mediacentar je članica Mreže pravde u Bosni i Hercegovini.
Mreža pravde u Bosni i Hercegovini je mreža 52 organizacije civilnog društva, koja kroz partnersko djelovanje, dijalog i saradnju radi na informiranju, obrazovanju i zastupanju interesa građanki i građana u sektoru pravde.
Više informacija o Mreži pravde je dostupno na <http://www.mrezapravde.ba>

PRIMJER korištenog materijala

PRAVILA, ULOGE I SLIJED SIMULIRANOG SUĐENJA

1. ADMINISTRACIJA

1.1. PRAVILA

Simulacija suđenja bit će održana u skladu sa ovim pravilnikom, čije je tumačenje nadležnost organizatora.

1.2. KODEKS PONAŠANJA

Tokom simulacije suđenja poštovat će se sva pravila iz ovog pravilnika i pravila ponašanja koja vrijede u instituciji u kojoj se simulacija suđenja održava (škola ili sudnica).

2. SLUČAJ

2.1. SLUČAJ

Slučaj koji će biti predmet simuliranog suđenja bazira se na stvarnom obrascu sudskog procesa i može sadržavati bilo šta ili sve od sljedećeg: izjave o činjenicama, optužnicu, izjave svjedoka, dokaze itd., a izjave svjedoka ne mogu se mijenjati. Slučaj koji se procesuiru u simuliranom suđenju je zasnovan na stvarnom događaju i sudskom procesu.

2.2. MATERIJALI KOJI SE ODOSE NA SLUČAJ

Učesnicima će biti dostavljeni prerađeni originali sudskih dokumenata: policijski zapisnik, izjave svjedoka, dispozitiv optužnice. Dostavljeni dokumenti su izvor informacija za slučaj koji se simulira na sudu i činjenice navedene u njima ne mogu se mijenjati.

3. TIMOVI

3.1. TUŽILAŠTVO I ODBRANA

Ekipe će biti podijeljene u dva tima: Tužilaštvo i Odbranu. Članovima timova bit će dodijeljene neke od uloga u skladu s članom 3.2. ovog pravilnika.

3.2. TIM TUŽILAŠTVA

Učenicima koji čine tim Tužilaštva treba da budu podijeljene uloge. Ovaj tim treba imati minimalno 5, a najviše 10 članova, a među njima obavezno mora imati jednog tužioca, jednog ili više pomoćnika tužioca, te po jednog ili više svjedoka i vještaka. Također, kao poseban dokument treba sačiniti ovakvu listu:

Tim Tužilaštva imat će slijedeće članove:

1. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
2. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
3. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
4. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
5. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
6. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
7. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
8. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
9. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
10. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)

3.3. TIM ODBRANE

Učenicima koji čine tim Odbrane treba da budu podijeljene uloge. Ovaj tim treba imati minimalno 5, a najviše 10 članova, a među njima obavezno mora imati jednog branioca, jednog ili više pomoćnika branioca, te jednog ili više svjedoka. Također, kao poseban dokument treba sačiniti ovakvu listu:

Tim Odbrane sastojat će se od slijedećih članova:

1. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
2. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
3. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
4. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
5. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
6. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
7. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
8. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
9. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)
10. _____ (navesti funkciju i ime i prezime učenika)

3.4. DUŽNOSTI TIMOVA

Članovi timova podijelit će uloge između sebe, a dužnosti članova tima moraju biti ravnomjerno raspoređene.

3.4.1. Dužnosti u timovima

Dužnosti u timu Tužilaštva koje je potrebno raspodijeliti su:

1. Izlaganje optužnice
2. Direktno ispitivanje svih svjedoka Tužilaštva (uključujući i oštećenog ako svjedoči)
3. Direktno ispitivanje svih vještaka
4. Iznošenje materijalnih dokaza Tužilaštva
5. Unakrsno ispitivanje svih svjedoka Odbrane
6. Završna riječ

Dužnosti u timu Odbrane:

1. Izjašnjavanje o optužnici
2. Unakrsno ispitivanje svih svjedoka Tužilaštva (uključujući i oštećenog ako svjedoči)
3. Unakrsno ispitivanje svih vještaka
4. Direktno ispitivanje svih svjedoka Odbrane
5. Završna riječ

Objе strane moraju izložiti završnu riječ.

3.4.2. Dužnosti svjedoka

Svjedoci u simuliranom suđenju osmislićе svoje svjedočenje na temelju opisa događaja, koji ćе im dostaviti organizator. Svjedočenja ne smiju odstupati od činjenica koje su utvrđene u dokaznim materijalima koje ćе dostaviti organizator.

3.4.3. Dužnosti vještaka

Vještak u simuliranom suđenju mora iznijeti svoj nalaz i mišljenje pridržavajući se činjenica koje su navedene u pismenom vještačkom nalazu.

3.4.4. Spol svjedoka

Сvaki učenik/učenica može obnašati svjedoka i vještaka bilo kojeg spola.

4. SUĐENJE

4.1. POSTAVKA SUDNICE

Ekipa Tužilaštva ćе sjediti sa desne strane Sudskog vijeća, iz ugla posmatranja Vijeća.

4.2. ZAKLETVE SVJEDOKA

Prije svakog svjedočenja, svjedok i vještak ćе pročitati tekst zakletve:

Zakletva za svjedoka:

„Zaklinjem se – izjavljujem da ću o svemu što pred sudom budem pitan govoriti istinu i da ništa od onoga što mi je poznato neću prešutjeti.”

Zakletva vještaka:

„Zaklinjem se čašću da ću vještačenje izvršiti savjesno i po svom najboljem znanju i da ću tačno i potpuno iznijeti svoj nalaz i mišljenje.”

4.3. SLIJED SUĐENJA

Radi jasnijeg prikaza dužnosti svakog od učesnika navodimo tačan redoslijed suđenja:

1. Izlaganje optužnice
2. Izjašnjavanje Odbrane o optužnici

Dokazni postupak

3. Direktno ispitivanje svjedoka A od strane Tužilaštva
4. Unakrsno ispitivanje svjedoka A od strane Odbrane
5. {Ponovno direktno ispitivanje svjedoka A ako to Tužilaštvo želi}
6. {Ponovno unakrsno ispitivanje svjedoka A ako je bilo ponovnog direktnog ispitivanja i ako Odbrana to želi}
7. Direktno ispitivanje svjedoka B od strane Tužilaštva
8. Unakrsno ispitivanje svjedoka B od strane Odbrane
9. {Ponovno direktno ispitivanje svjedoka B ako to Tužilaštvo želi}
10. {Ponovno unakrsno ispitivanje svjedoka B ako je bilo ponovnog direktnog ispitivanja i ako Odbrana to želi}

Direktno ispitivanje svjedoka Tužilaštva nastavlja se dok ne budu ispitani svi svjedoci.

11. Direktno ispitivanje vještaka I od strane Tužilaštva
12. Unakrsno ispitivanje vještaka I od strane Odbrane
13. {Ponovno direktno ispitivanje vještaka I ako to Tužilaštvo želi}
14. {Ponovno unakrsno ispitivanje vještaka I ako je bilo ponovnog direktnog ispitivanja i ako Odbrana to želi}

Direktno ispitivanje vještaka nastavlja se dok svi vještaci ne budu ispitani.

15. Izlaganje materijalnih dokaza

Završeno provođenje dokaza od strane Tužilaštva

16. Direktno ispitivanje svjedoka C (prvog svjedoka Odbrane) od strane Odbrane
17. Unakrsno ispitivanje svjedoka C od strane Tužilaštva
18. {Ponovno direktno ispitivanje svjedoka C ako to Odbrana želi}
19. {Ponovno unakrsno ispitivanje svjedoka C ako je bilo ponovnog direktnog ispitivanja i ako Tužilaštvo to želi}
20. Direktno ispitivanje svjedoka D od strane Odbrane

21. Unakrsno ispitivanje svjedoka D od strane Tužilaštva

22. {Ponovno direktno ispitivanje svjedoka D ako to Odbrana želi}

23. {Ponovno unakrsno ispitivanje svjedoka D ako je bilo ponovnog direktnog ispitivanja i ako Tužilaštvo to želi}

Direktno ispitivanje svjedoka Odbrane nastavlja se dok ne budu ispitani svi svjedoci.

24. Završna riječ Tužilaštva

25. Završna riječ oštećenog

26. Završna riječ Odbrane

4.4. VREMENSKA OGRANIČENJA

Svaka od sekvenci suđenja bit će završena u slijedećim vremenskim okvirima:

1. Izlaganje optužnice (5 minuta za svaku stranu)
2. Izjašnjavanje o optužnici (3 min.)
3. Ispitivanje svjedoka Tužilaštva (25 min.)
4. Ispitivanje svjedoka Odbrane (25 min.)
5. Završna riječ (5 minuta za svaku stranu)

Mjerenje vremena će tokom simulacije suđenja vršiti organizator, a vremenska ograničenja su obavezujuća za oba tima.

4.5. STAJANJE TOKOM SIMULACIJE SUĐENJA

Osim ako Sudsko vijeće ne dozvoli drugačije, predstavnici Tužilaštva i Odbrane i svjedoci će stajati pred vijećem tokom izlaganja uvodnih i završnih riječi, tokom direktnih i unakrsnih ispitivanja i svjedočenja.

4.6. PRIGOVORI

Svaka od strana (Tužilaštvo i Odbrana) ima pravo da uloži prigovor na ispitivanje svjedoka. Prigovori se ulažu na način da neko iz tima jasno kaže „Prigovor” i obrazloži razlog ulaganja prigovora na najkraći način. Sudsko vijeće će odlučiti o usvajanju ili odbijanju prigovora.

Prigovor se može uložiti na:

1. Sugestivna pitanja: Predstavnici Tužilaštva i Odbrane ne smiju postavljati sugestivna pitanja, koja svjedoka navode na odgovor.

5. SUDSKO VIJEĆE

Uloga Sudskog vijeća u simuliranom suđenju jeste da vodi proces suđenja i da na kraju iznese mišljenje o tome koji je od timova bolje simulirao svoje dužnosti.